

ДЕМ'ЯНЧУК Михайло

Комунальний заклад вищої освіти «Рівненська медична академія»

<https://orcid.org/0000-0001-8729-5144>e-mail: dmr-rv@ukr.net**ПОЛІЩУК Олександр**

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

<https://orcid.org/0000-0002-9838-7105>e-mail: prokurator2007@ukr.net**РОМАНИШИНА Людмила**

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

<https://orcid.org/0000-0002-6026-2614>e-mail: romanyshyna43@ukr.net**ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР В МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ І АКАДЕМІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ**

У статті розглянуто проблему підготовки медичних сестер у коледжах і академіях. Визначено стан готовності працівників медичної сфери середньої ланки до роботи в екстремальних умовах. З цією метою у медичних коледжах розробляється система профорієнтаційної роботи зі студентами на різних етапах професійного становлення. Враховано багаторівневу освіту та різних факторів (психодинамічних, інтелектуальних, особистісних і соціально-психологічних властивостей), що впливають на ефективність професійне зростання фахівців. Запропонована модель та окремі елементи програми психологічного супроводу, які можуть бути використані у процесі формування готовності майбутніх медсестер до професійної діяльності. Підготовка майбутніх медичних сестер узгоджується з світовими стандартами, що особливо важливо в умовах бойових дій. Серед термінових завдань підготовка бакалаврів медичної справи розглядається проблема професійно компетентних працівників, опрацьовуються шляхи підготовки професійно компетентних фахівців медичної справи. Аналізується суть термінів «підготовка», «професійна підготовка медичних сестер», «профорієнтація», «професійна компетентність». Показана роль компетентісного і системного підходів у підготовці медичних сестер на Україні і за кордоном. Виявлено шляхи удосконалення підготовки медичних сестер в умовах воєнного стану, серед яких основна увага звертається на сучасні педагогічні технології, інтерактивні методи навчання, змішане навчання, практична підготовка. Розробляються програми дистанційного навчання і підготовки медичних сестер у воєнних умовах.

Ключові слова: медичний працівник середньої ланки, медичний коледж, підготовка, професійна компетентність, шляхи удосконалення, особливості підготовки у воєнний час.

DOI: <http://doi.org/10.31891/pcs.2022.3-4.14>**1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ**

Проблема підготовки майбутніх медичних сестер до професійної діяльності завжди була в центрі уваги освітян. Така увага обумовлена значенням роботи медичної сестри у лікуванні хворих. Медична сестра є помічником лікаря у забезпеченні ви здоровлення хворих. На неї покладено догляд за хворим, підтримання його життєдіяльності. Вона першою спостерігає за змінами у процесі лікування, надає допомогу, а її якість залежить від професійної компетентності медичної сестри. Тому нині велика увага приділяється формуванню професійної компетентності медперсоналу ще під час навчання в коледжах і медичних академіях.

Продовжується процес у практичній діяльності, але основи мають бути закладені у процесі навчання. Вивчення закордонного досвіду підготовки медичних працівників середньої ланки дозволяє підвищити якість їх підготовки на Україні. Науковці розробляють підходи до підвищення якості підготовки медичних сестер, серед яких обрано: педагогічні технології, сучасні інтерактивні методи і форми навчання, сучасні методики фахової підготовки, які в сукупності з педагогічною підготовкою, дають хороші результати. У зв'язку з воєнним станом, розробляються методи змішаного навчання.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз психолого-педагогічної і медичної літератури показав значний інтерес науковців

до проблеми підвищення якості підготовки медичних сестер. Науковці обґрунтовують систему управління якістю медичної освіти в Україні (І. Булах), розглядають питання удосконалення медсестринської освіти, практики їх підготовки в Україні (Т. Чернишенко, М. Демянчук, І. Хмеляр), визначення сучасних технологій організації освітнього процесу в коледжах (М. Лукашук, Х. Козак, О. Шквир та ін.), визначаючи сучасні особливості підготовки медичних сестер – бакалаврів на різних кафедрах (М. Демянчук, О. Борисик, В. Кішук та ін.).

Питання формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер, які є в закордонній літературі і опрацьовані вітчизняними дослідниками (Г. Шпак; Т. Силкіна; Є. Коваленко) та ін.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Серед невіршених проблем особливої уваги заслуговують питання якості підготовки медичних сестер, зацікавленість після закінчення навчального закладу залишатись на роботі в Україні (на це впливає і розмір оплати праці), впровадження компетентного підходу в освітній процес.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті було проведення аналізу стану підготовки медичних сестер у коледжах і медичних академіях та визначення шляхів підвищення якості їх підготовки з врахуванням умов воєнного часу.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Підготовка медичних сестер набуває все більш важливого значення у медичній освіті. Нині необхідні медичні працівники, які здатні творчо мислити, мають науковий світогляд, постійно поповнюють запас знань, умінь і навичок професійної діяльності і є професійно компетентними [8]. Таку підготовку здійснюють на основі компетентного підходу

У медичних коледжах розробляється система профорієнтаційної роботи зі

студентами на різних етапах професійного їх становлення в умовах багаторівневої освіти, враховує низку різнорівневих і різнопорядкових внутрішніх і зовнішніх факторів (психологофізіологічних, інтелектуальних, особистісних і соціально-психологічних), що впливають на процес професійного й особистісного самовизначення майбутнього фахівця сестринської справи. Запропонована модель та окремі елементи програми психологічного супроводу, які можуть бути використані в процесі формування готовності до професійної діяльності й особистісного розвитку медичних сестер [1]. Така підготовка вимагає дотримання світових тенденцій у розвитку медичної освіти. Адже в умовах ведення бойових дій на території України вимога до підготовки бакалаврів медичної справи з високим рівнем професійної підготовки, стосується здатності самостійно приймати рішення, що забезпечує життя пораненим військовослужбовцям.

Підґрунтям для такої підготовки слугують теоретичні основи медичної справи, які сприяють практичній підготовці. З метою поглиблення знань теоретичні основи були об'єднані в чотири групи [3], що подано на рис.1. У першу групу покладено документи, що визначають теорію світового досвіду з медицини. У другу групу помістили теорію професійної підготовки бакалаврів сестринської справи, які підпорядковані українським законодавчим актам. Третю групу теорії підготовки медичних кадрів представляють етичні основи професійної підготовки майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності. Ця група представлена педагогічними працями, в яких подано основні дефініції дослідження, які розкривають суть таких понять, як «професійна підготовка», «підготовка до професійної діяльності», «готовність», «сестринська справа», «бакалаври сестринської справи». Четверту групу теорії професійної підготовки бакалаврів сестринської справи представляють напрями сучасних наукових досліджень та їх результативність за останнє десятиріччя, в яких розглянуто педагогічні інновації, сучасні методики, що активізують професійну підготовку майбутніх медичних працівників середньої ланки.

Рис. 1. Структура теоретичних основ підготовки бакалаврів сестринської справи до професійної діяльності (За Дем'янчуком [3])

За останні роки прийнято низку постанов, як всесвітнього, так і всеукраїнського значення, Але суттєвих змін не відбулося. Тоді вчені почали досліджувати сучасні технології.

Серед термінових завдань підготовка бакалаврів медичної справи почали більше уваги звертати на професійно компетентних працівників, розглядати шляхи підготовки професійно компетентних фахівців медичної справи [8].

Тому в навчальних закладах, що розглянуті в чотирьох групах, почали більше уваги звертати на якість підготовки майбутніх фахівців.

З точки зору психологів підготовка є процесом, що формує готовність особистості до діяльності [5, с. 145]. Інші дослідники подають термін «підготовка» як «формування, вдосконалення знань, умінь, навичок, якостей особистості, необхідних для виконання діяльності, здійснюваної в ході навчання, самоосвіти або професійної освіти» [2].

В енциклопедичній літературі це поняття пояснюється як уміння здійснювати види діяльності: діагностика, проектування, оцінювання результатів діяльності, їх аналіз [7, с. 39].

Одночасно розглядається поняття «професійна підготовка», яка є сукупністю загальних, особливих, якісних і кількісних його ознак. Вдосконалення процесів формування фахівця, у тому числі і медичної сфери, є інструментом подальшого розвитку професійних якостей фахівця [3]. У

закордонній літературі розглядаються етапи професійної підготовки фахівця: розуміння основних ідей і змісту дисциплін, які викладаються; перетворення і модернізація навчального матеріалу; здійснення дій навчального характеру (оцінювання, рефлексії, осмислення, відтворення, критичного мислення) [10, с. 8]. Ці етапи відтворюють подальший розвиток освітнього процесу становлення і розвитку медичної сестри.

Тобто, «підготовку до професійної діяльності» більшість науковців розглядають як результат професійна готовність до практичної діяльності. Під професійною готовністю розуміють інтегративну особистісну якість фахівця, від якої залежить ефективності професійної діяльності.

Нині піднімається питання про професійну компетентність фахівця. Ці два поняття тісно пов'язані між собою: чим вища професійна готовність до практичної діяльності, тим вищий ступінь професійної компетентності. Тобто, професійна готовність є передумовою високого рівня сформованості професійної компетентності фахівця. А це є свідченням того, що готовність є якісною характеристикою особистості, її емоційно-когнітивною прогнозуючою мобільністю під час стресових ситуацій, пов'язаних з воєнними діями. Це є особливо цінним для медичних працівників.

У багатьох професійних ситуаціях, в які попадають медичні сестри, виникає потреба в перенесенні готовності в нові, нестандартні умови (зовнішні і внутрішні), коли результат

залежить від уміння використовувати знання одно миттєво і від цього залежить життя людини. Підготовку до таких ситуацій необхідно проробляти у процесі навчання.

У наших розробках під *підготовкою* бакалаврів медсестринської справи до професійної діяльності будемо розуміти процес набуття студентами знань, формування у них умінь та навичок обраного фаху з метою досягнення високого рівня професіоналізму, різнопланової компетентності та ефективного виконання медсестринських функцій та завдань» [3]). Цей процес характеризує професіогенез, під час якого відбувається набуття особистих професійних якостей. А це є передумовою формування професійної компетентності медичної сестри.

У ході професіогенезу майбутні медичні сестри оволодівають комплексом професійно важливих якостей: комунікативних, мотиваційних, рефлексивних, освітніх, інтелектуальних, психофізіологічних. Це ті якості, які мають бути сформовані у професійно компетентного працівника середньої ланки медичної освіти. І якщо медична сестра забажає продовжити медичну освіту, то ці ж якості мають бути притаманні і лікарю. І якщо на практиці в парі працюють медична сестра і лікар, у яких сформовані перелічені якості, то процес лікування проходить на більш високому рівні, з позитивним результатом лікування.

Така підготовка можлива на засадах компетентного підходу. Цей підхід найкраще реалізується при забезпеченні *професійної спрямованості* підготовки студентів, яка враховує аналізу різних підходів до професійної спрямованості [9]. Формування професійної спрямованості підпорядковане її характеристиці:

- професійна спрямованість є комплексною якістю особистості фахівця;
- професійна спрямованість має інтегруватись із різними сферами підготовки фахівця;
- професійна спрямованість входить до складу професійної готовності фахівця;
- професійна спрямованість виконує роль мотиваційного чинника освітнього процесу.

Узагальнюючи характеристику професійної спрямованості навчання С. Тихолаз розглядає її як «інтегральну якість особистості, що становить ієрархічно

організовану систему професійно значущих мотивів, інтересів і ціннісних орієнтацій, які визначають вибіркове ставлення до професії, успішність оволодіння нею, ефективність виконання професійних функцій та активність професійного самовдосконалення» [9, с. 9]. Вважаємо, що професійну спрямованість навчання потрібно розглядати на основі компетентного підходу.

Вивчаючи праці науковців, ми погоджуємося з думкою Є. Бастракової, за баченням якої професійне становлення медичних сестер відбувається на основі прикладних досліджень проблеми, займає центральне місце у такому процесі. Це пояснює роллю медичної сестри у процесі выздоровлення хворих. Медична сестра є тим медичним працівником, який першим приходить на допомогу хворому, надає долікувальну допомогу, а потім сумлінно виконує всі приписи лікаря. І дуже часто, від якості першої допомоги залежить життя хворого. Це дуже яскраво проявляється нині, коли поступає багато поранених, які потребують медичної допомоги.

У дослідженні Є. Коваленко розглянуто особливості інтелектуального та особистісного розвитку студентів середнього медичного навчального закладу [6]; у працях І. Островської показана роль умінь спілкування студентів медичних училищ [9]. Все більша кількість науковців піднімає питання про професійну компетентність медичних працівників середньої ланки (Н. Нестерова [6]; І. Тихонова [9]).

У дослідженнях закордонних дослідників заслугове на увагу використання системного підходу до роботи закладів середньої медичної освіти [7]; визначали проблеми здоров'я та якості життя, розглядали питань про необхідність удосконалення системи професійної освіти медичних сестер; науково обґрунтували удосконалення підготовки медичних сестер в Республіці Вірменія [6] та ін.

Нині значна увага приділяється педагогічному напряму досліджень; визначаються шляхи модернізації підготовки медичних сестер [5]. У інших напрямках наукових пошуків визначалися педагогічні основи підвищення кваліфікації медичних працівників середньої ланки та ін. Серед педагогічних питань підготовки медичних

сестер були досліджені питання застосування інноваційних технологій; педагогічні умови удосконалення підготовки медичних сестер у коледжах, проблема формування професійної компетентності в медичних коледжах [3]; обґрунтовувалися шляхи формування комунікативної компетентності майбутніх медичних сестер, розглядалися питання формування комунікативних умінь медичних сестер

На основі аналізу психолого-педагогічної і медичної літератури був проведений огляд сучасних підходів до формування професійно компетентних медичних працівників середньої ланки. Показано, що нині приділяється значна увага розвитку медичної підготовки майбутніх медичних сестер, як важливої ланки працівників медичної сфери.

6. ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Нині в умовах воєнного часу, коли йдуть жорстокі бої на території України, особлива увага приділяється якості підготовки медичних сестер, а саме їх професійній компетентності. Розробляються шляхи прискореного, але якісного формування готовності медичних сестер до виконання службових обов'язків. Значна роль відводиться медичним коледжам і медичним академіям. Проте проблема підготовки фахівців медсестринської справи до професійної діяльності потребує подальшого удосконалення. Проведене узагальнення дало змогу визначити *особливості* підготовки бакалаврів сестринської справи до професійної діяльності, шляхи удосконалення такого процесу.

Література

1. Алтинбекова З. Б. До питання про базову модель медсестринства в Україні. *Медсестринство*. 2008. № 2. С. 34–36.
2. Васильєва М. П. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога: дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 Харків, 2003. 432 с.
3. Демянчук М. Р. Особливості підготовки бакалаврів сестринської справи до професійної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2014. Вип. 30. С. 50–52.
4. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Карамушка Л. М. *Психологія освітнього менеджменту*: навч. посібник. К.: Либідь. 2004. 424 с.
6. Маркович О. В. Формування професійних умінь майбутніх медичних сестер хірургічного профілю засобами алгоритмізації: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2008. 284 с.
7. Попілевич З. В. Формування компетентнісного підходу у підготовці студентів вищих медичних навчальних закладів в умовах комп'ютеризації навчання. *Вища освіта в медсестринстві: проблеми і перспективи*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 10-11 листоп. 2011 р.) / відп. ред. В. Й. Шатило. Житомир: Полісся, 2011. С. 202–204.
8. Професійна освіта: навчальний посібник / [укл. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало]. К.: Вища школа, 2000. 149 с.
9. Тихолаз С. І. Педагогічні умови розвитку професійної спрямованості студентів вищих медичних навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Вінниця, 2011. 22 с.
10. Shulman L. Paradigms and Research Programs in the Study of Teaching. *Third Handbook of Research on Teaching*. Witrock (ed.). New York: Macmillan, 1985. P. 23–56.

References

1. Altynbekova Z. B. Do pytannya pro bazovu model' medsestrynstva v Ukrayini [On the question of the basic model of nursing in Ukraine]. *Medsestrynstvo*. 2008. № 2. S. 34–36. (in Ukrainian)
2. Vasylyeva M. P. Teoretychni osnovy deontolohichnoyi pidhotovky pedahoha [Theoretical basis of deontological training of a teacher]: dys. ... doktora ped. nauk : 13.00.04 Kharkiv, 2003. 432 s. (in Ukrainian)
3. Demyanchuk M. R. Osoblyvosti pidhotovky bakalavriv sestryns'koyi spravy do profesiynoyi diyal'nosti [Peculiarities of training nursing bachelors for professional activity]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya «Pedahohika. Sotsial'na robot»*. 2014. Vyp. 30. S. 50–52. (in Ukrainian)
4. Entsyklopediya osvity [Encyclopedia of education]. Akad. ped. nauk Ukrayiny; holovnyy red. V. H. Kremen'. K.: Yurinkom Inter, 2008. 1040 s. (in Ukrainian)
5. Karamushka L. M. *Psykhohohiya osvitynoho menedzhmentu [Psychology of educational management]: navch. posibnyk*. K.: Lybid'. 2004. 424 s. (in Ukrainian)

6. Markovych O. V. Formuvannya profesiynykh umin' maybutnikh medychnykh sester khirurhichnoho profilyu zasobamy alhorytmizatsiyi [Formation of professional skills of future nurses of the surgical profile by means of algorithmization]: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Kyiv, 2008. 284 s. (in Ukrainian)
7. Popilevych Z. V. Formuvannya kompetentnisnoho pidkhotu u pidhotovtsi studentiv vyshchykh medychnykh navchal'nykh zakladiv v umovakh komp'yuteryzatsiyi navchannya [Formation of the competence approach in the training of students of higher medical educational institutions in the conditions of computerization of education]. Vyscha osvita v medsestrynstvi: problemy i perspektyvy : materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. (m. Zhytomyr, 10-11 lystop. 2011 r.) / vidp. red. V. Y. Shatylo. Zhytomyr : Polissya, 2011. S. 202–204. (in Ukrainian)
8. Profesiyna osvita [Professional education]: navchal'nyy posibnyk / [ukl. S. U. Honcharenko ta in. ; za red. N. H. Nychkalo]. K.: Vyscha shkola, 2000. 149 s. (in Ukrainian)
9. Tykholaz S. I. Pedagogichni umovy rozvytku profesiynoyi spryamovanosti studentiv vyshchykh medychnykh navchal'nykh zakladiv [Pedagogical conditions for the development of professional orientation of students of higher medical educational institutions]: avtoref. dys. na zbuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk spets. 13.00.04 «Teoriya i metodyka profesiynoyi osvity». Vynnytsya, 2011. 22 s. (in Ukrainian)
10. Shulman L. Paradigms and Research Programs in the Study of Teaching. *Third Handbook of Research on Teaching*. Witrock (ed.). New York : Macmillan, 1985. P. 23–56.

Abstract

DEMYANCHUK Mykhailo, POLISHCHUK Oleksandr, ROMANYSHYNA Liudmyla

PROBLEMS OF NURSE TRAINING IN MEDICAL COLLEGES AND ACADEMY AT THE CURRENT STAGE OF MEDICAL EDUCATION DEVELOPMENT

The article examines the problem of training nurses in colleges and academies. The state of readiness of mid-level medical workers to work in extreme conditions has been determined. For this purpose, medical colleges are developing a system of career guidance work with students at various stages of professional formation. Multilevel education and various factors (psychodynamic, intellectual, personal and socio-psychological properties) affecting the effectiveness of the professional growth of specialists are taken into account. The model and individual elements of the psychological support program that can be used in the process of forming the readiness of future nurses for professional activity are proposed. The training of future nurses is consistent with world standards, which is especially important in the conditions of hostilities. Among the urgent tasks of training bachelors in medical affairs, the problem of professionally competent workers is being considered, ways of training professionally competent medical specialists are being worked out. The essence of the terms "training", "professional training of nurses", "career orientation", "professional competence" is analyzed. The role of competence and system approaches in the training of nurses in Ukraine and abroad is shown. Ways to improve the training of nurses in the conditions of martial law have been identified, among which the main attention is paid to modern pedagogical technologies, interactive teaching methods, mixed learning, and practical training. Distance education and training programs for nurses in military conditions are being developed.

Key words: middle-level medical worker, medical college, training, professional competence, ways of improvement, peculiarities of training in wartime.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2022 р.

Бібліографічний опис статті:

Демянчук М., Поліщук О., Романишина Л. (2022) Проблеми підготовки медичних сестер в медичних коледжах і академії на сучасному етапі розвитку медичної освіти. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2022. № 3-4. С. 102-107.

Demyanchuk M., Polishchuk O., Romanyshyna L. (2022) Problems of nurse training in medical colleges and academy at the current stage of medical education development. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, № 3-4, pp. 102-107.